

Duşman döretmek

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 24 января, 2025

Duşman döretmek DUŞMAN DÖRETMEK

Karlhaýns Ştokhauzen (1928-2007)...

Germaniýanyň dünýä belli kompozitory.

Klassyky sazda öňden dowam edip gelýän galyplardan çykyp, elektron gurallarda we her dürli sesleri ulanmak ýaly ýeňillikleri synap gördi...

2001-nji ýylyň 16-njy sentýabry. Hemmeleriň ünsi şondan baş gün öň 11-nji sentýabrda Nýu-Ýorkdaky «Ekizekler» binasyny ýumran terrorçylykly aktyna gönügipti.

Gamburgda eserlerinden düzülen dört günlük festiwal boýunça habar beriş serişdelerine interwýu beren Ştokhauzene žurnalistiň biri 11-nji sentýabr aklary boýunça pikirini sorady. Onuň beren we şobada dünýä jemgyýetçiliginde uly gowur turzan jogaby duranlary aňk etdi:

«- *Bütün kosmosda mümkin bolan iň uly sungat eseri!*

– *Hatda saz äleminde-de oýumyza-hyýalymyza gelmejek zady ýeke perdede amala aşyrdylar!*

– *Munuň bilen deňeşdirende kompozitor hökmünde bizi dagy hiç kim saýmaly!»*

Ştokhauzeniň aýdan bu gyjyt beriji sungat meňzetmesiniň üstünde birnäçe günläp jedel gitdi.

Ýogsa-da, ýurdumyzda bir sungat adamsy haýsydyr bir terrorçylykly akta «uly sungat eseri» diýse, başyna ne belalar inerdi?

- Gije ýarymdan soň öýüne dökülerler.
- Gyssagly soraga çekiler.
- Türmä atylar.

Halkara jemgyýetçiligiň nägileligi ulam bolsa, hiç kimiň aklyna-oýuna kompozitor Ştokhauzene temmi sanksiyasyny goýmak düşmedi. Çünki:

Hemmelerem Ştokhauzen özüniň bu gödek meňzetmesi bilen öte geçenem bolsa, terrorçylygy öwmeýändigini gowy bilýärdi, ol sungatyň-da fanatizme ýugrulandygyny ýañzydýardy. XIX asyrdan giňden ýaýran «ynsany täzedan kemala getirme» düşünjesiniň sungat senetkär-pygamber meňzetmesine göndermede bulunuyordu. (Diňe şunuň özi ýurdumyzda agzalsa, agzanyň başyna nämeler gelderdi?!)

Syýasy yňdarmalyk bilen awangard sungatyň «baglanşygy» birnäçe aýlap jedelleşildi. «Ganhorlar, senetkärler we terrorçylar» diýen ýaly kitaplar ýazyldy...

Ştokhauzen türmä atylmady! Germaniýa onuň adyny köçelere, ýaşaýyş massiwlerine dakdy. Şeýle agyr meňzetmeden soňam kompozitorlyk ugry boýunça Belgiýa, Irlandiýa, Italiýa ýaly ýurtlardan uly-uly baýraklary aldy...

Şuňa geleýin:

• NÄÇE NEBSIMIZ AGYRSA-DA...

Duşman döretme düşünjesi (восприятие), gürrüňsiz, duşman jeza hukugyny boýna dakýar. Hem tussaglyk gutulgysyz bolýar!

Ýurdumyzda çekişmeleriň hemmesi diýen ýaly, ýa bolmasa gödek syýasy meňzetme nämüçin türme bilen soňlanýandygy belli dälmi näme?

Çünki bizde syýasat «duşman döretme» düşünjesiniň-taslamasynyň üstünde gurlan.

Garşydaş bolmak «duşmançylyk» bilen deň görülýär.

Garşylyklaýyn pikire seňrik ýygryp seredilýär.

Duşman döretme kesgitlemesini diňe häkimiýet üçin aýdamok, bu gödek çemeleşme, gödek dil, degnaňa degiji hüý oppizisiýada ýolukdy!

Ýogsa-da, nämüçin türk syýasatynda «duşmana mätäçlik» bar?

Ýigrenjiň çeşmesi duşmançylyk düşünjesini döretmek haýsy mätäçligi giderýär? Şu:

– Şübhesiz, özüne, partiýasyna we garaýşyna garaşlylygy, tarapdar sanyny artdyrmak üçin edilýär...

– Şübhesiz, tarapdarlarynyň arasyndan garşydaş pikirliлер çykaýmasyn diýip, «daşarda duşman bar» howatyryny döretmek üçin edilýär...

– Gürrüňsiz, ähli şowsuzlyklaryň gözbaşynyň, sebäbiniň «iýse-de agzy gan, iýmese-de gan duşman möjekdigi» hakdaky pikiri döretmek üçin edilýär...

Duşmana mätäçlik – garşydaşyňy “şeýtanlaşdyрма” status-kwosyny gorayar, häkimiýetiň, lideriň, partiýanyň dowamlylygyny gazanýar!

Bular ýaly syýasy “ýigrenje mätäçligiň” ýurdy bölýändigini görülenokmy?

Daşardan ýagy gözlemegiň hajaty barmy?

Bölünişikçi terrorçylykly guramasyna ne hajat bar?

Duşmanlaşdyrmaga mätäçlik duýýan syýasat düşünjesi ýurdumyzy bagryndan bölekleyär.

«Kürsini elden bermezlige» ýa-da «kürsä ýetmäge» mätäçlik duýýan bu betpygyl syýasy garaýyşa garşy el-ele berip göreşmeli dälmi? Gynansak-da, käbirleri bular ýaly «söweşde» nöker bolmagy özüne mertebe bilýär...

• AÝNADA GÖRÜNEN

Duşman düşünjesini döretmek – aslynda «aýnanyň» wezipesini ýerine ýetirýär, biri-birini şekillendirýär. Her iki tarapam oňyn taraplary özüne, oňaysyz taraplary bolsa garşysyndaka ýöňkeýär:

“Biz” ynamly, edenli, işbaşarjaň, oňşukly, at-abraýly, gumanist...

“Olar” – ynamsyz, iş oňarmaýan, geleňsiz, galmagalçy, wagşy duşman...

Her iki tarapam «duşmanyny» häsiýetlendirende şol bir taktikany ulanýar, birmeňzeş negatiw aňlatmalary, adalgalary ulanýar! Öz identiçnostyny (kimligini, ýüzünü)

häsiýetlendirmek üçin «beýlekini» duşmanlaşdyrýar.

Serediň:

Garşy taraplary ýaraşdyrmaga, oňuşdyrmaga synanşamok. Syýasatyň we mediýanyň diliniň, özüni alyp barşynyň makul we akyla, mantyga laýyk bolmalydygyny aýtjak bolýaryn. Çünki:

Iki mähelläniň arasynda duşmançylyk orta çyksa, hemmeler ýadyňa-oýuňa düşmejek derejede instinktiw taýdan ähli ýaramaz özboluşlylygyny orta goýýar... Näme bolsa şo bolsun edip, garşydaşyny ýok etmek isleýän wagşy ruhy ahwaly Çorum wakalarynda başdan geçirdim... Heý, bu zatlardan sapak almaly dälmiäk?

Diňe syýasatçylar däl, metbugat serişdeleri-de ünsli bolmaly, näme bolsa ýurdumyza bolýar.

Bize gerekli moral çemeleşme garşyňdaka düşünmäge, özümizi olaryň ýerine goýmaga synanyşan wagtymyzda ýüze çykar.

Hawa, bize sowukganlylyk lazým...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 26.01.2022 ý. Publisistika